

به نام خدا

بررسی تأثیر روش تدریس ساختارگرایی (5E) بر خلاقیت و توانایی حل مسأله در درس علوم چهارم دبستان

مؤلف :

شهلا مرد

انتشارات ارسطو

(سازمان چاپ و نشر ایران - ۱۴۰۳)

نسخه الکترونیکی این اثر در سایت سازمان چاپ و نشر ایران و اپلیکیشن کتاب رسان موجود می باشد

chaponashr.ir

سرشناسه : مرد، شهلا، ۱۳۶۹
عنوان و نام پدیدآور: بررسی تأثیر روش تدریس ساختارگرایی (SE) بر خلاقیت و توانایی حل مسأله در
درس علوم چهارم دبستان / مولف شهلا مرد.
مشخصات نشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)، ۱۴۰۳.
مشخصات ظاهری: ۱۲۸ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۶۳۵-۸
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
موضوع: روش تدریس ساختارگرایی (SE) - خلاقیت - توانایی حل مسأله - درس علوم چهارم دبستان
رده بندی کنگره: PN۲۱۲۹
رده بندی دیویی: ۸۰۹/۲۲۹
شماره کتابشناسی ملی: ۹۴۹۳۸۲۹
اطلاعات رکورد کتابشناسی: فیبا

نام کتاب: بررسی تأثیر روش تدریس ساختارگرایی (SE) بر خلاقیت و توانایی حل مسأله
در درس علوم چهارم دبستان
مولف: شهلا مرد
ناشر: انتشارات ارسطو (سازمان چاپ و نشر ایران)
صفحه آرای، تنظیم و طرح جلد: پروانه مهاجر
تیراژ: ۱۰۰۰ جلد
نوبت چاپ: اول - ۱۴۰۳
چاپ: زیرجد
قیمت: ۱۲۸۰۰۰ تومان
فروش نسخه الکترونیکی - کتاب رسان:
<https://chaponashr.ir/ketabresan>
شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۴۰۸-۶۳۵-۸
تلفن مرکز پخش: ۰۹۱۲۰۲۳۹۲۵۵
www.chaponashr.ir

ماحصل آموخته‌هایم را تقدیم می‌کنم به:

همسر مهربانم؛

که هر لحظه وجودم را از چشمه‌سار پر از عشق چشمانش
سیراب می‌کند و با فداکاری و عشق در تمام مراحل زندگی
مشوق و پشتیبانم بوده است.»

تقدیر و شکر

سپاس خدای را که هر چه دارم از اوستسپاس بی‌کران
پروردگار یکتا را که هستی‌مان بخشید و به طریق علم و دانش
رهنمونمان شد و به همنشینی رهروان علم و دانش مفتخرمان
نمود و خوشه چینی از علم و معرفت را روزی‌مان ساخت.

فهرست

فصل اول : کلیات ۹

مقدمه ۹

بیان مسأله ۱۲

تعریف واژه‌ها و اصطلاحات ۱۹

تعریف مفهومی ۱۹

تعریف عملیاتی ۲۵

فصل دوم: ادبیات نظری ۲۹

مقدمه ۲۹

روش تدریس ساختارگرایی ۲۹

معلم موفق و اصول کلاس‌داری ۲۹

روش‌ها و فنون تدریس معلمان ۳۷

مفاهیم و دیدگاه‌های صاحب‌نظران پیرامون روش تدریس ساختارگرایی ۴۲

تاریخچه‌ی تئوری ساختارگرایی ۴۵

- ۴۷.....مقایسه‌ی الگوی آموزش ساختارگرایی با الگوی مستقیم
- ۴۸.....نقد تئوری ساختارگرایی
- ۴۹.....اهمیت پرداختن به الگوی تدریس ساختارگرایی
- ۵۰.....مراحل الگوی تدریس ساختارگرایی
- ۶۰.....توانایی حل مسأله
- ۶۰.....مفاهیم و دیدگاه‌های صاحب‌نظران پیرامون توانایی حل مسأله
- ۶۵.....اهمیت پرداختن به توانایی حل مسأله در کودکان
- ۶۸.....ابعاد و فرآیند توانایی حل مسأله
- ۷۴.....سبک‌های حل مسأله
- ۷۵.....حل مسأله با رویکرد معنوی
- ۷۶.....ویژگی‌های دانش‌آموزان دارای توانایی حل مسأله
- ۷۷.....پیامدهای رویکرد حل مسأله در معلمان
- ۷۹.....راهکارهای تقویت توانایی حل مسأله در کودکان
- ۸۲.....خلاقیت
- ۸۲.....مفاهیم و دیدگاه‌های صاحب‌نظران پیرامون خلاقیت

تاریخچه‌ی خلاقیت	۸۹
اهمیت پرداختن به موضوع خلاقیت در دانش‌آموزان	۹۱
اهمیت خلاقیت در دوره‌ی ابتدایی	۹۵
سطوح، عناصر و ابعاد تشکیل دهنده‌ی خلاقیت	۹۸
عوامل تأثیرگذار بر خلاقیت	۱۰۲
ویژگی‌های دانش‌آموزان خلاق	۱۰۶
شاخص‌های سنجش خلاقیت و نوآوری	۱۰۸
راهبردهای رشد خلاقیت در نظام آموزش و پرورش	۱۰۹
منابع	۱۱۱

فصل اول : کلیات

مقدمه

توجه به روش‌های تدریس، یکی از اساسی‌ترین مسائل در تعلیم و تربیت محسوب می‌گردد و روش‌های تدریس خوب، نیز می‌توان تضمین‌کننده‌ی یادگیری باشد. در واقع، در حالی که روش‌های سنتی آموزش - چون هیچ گونه فرصتی به فراگیران به جز تکیه دادن به صندلی‌ها و گوش دادن به معلم نمی‌دهد- رشد خلاقیت و توانایی‌های حل مسأله را در فراگیران محدود می‌سازد (شونفیلد، ۲۰۰۲)، روش‌های تدریس فعال و از جمله ساختارگرایی، با ارتقای انگیزه یادگیری فراگیران، منجر به افزایش خلاقیت و توانایی‌های حل مسأله در آنان می‌گردد و به این شکل، باعث افزایش پیشرفت تحصیلی آنها می‌گردد (موسوی، ۱۳۹۲).

از سوی دیگر، امروزه، بهترین و بالاترین تولید برای کشورهایی که بخواهند حرف اول را در دنیا بزنند، تولید فکر نو و ایده جدید می‌باشد. این در حالی

است که در جوامع در حال توسعه، توجه به خلاقیت نقش مهمی دارد و گرچه، تفکر خلاق، به طور ذاتی و بالقوه در نهاد انسان به ودیعه گذاشته شده است، اما ظهور آن نیازمند آموزش می‌باشد (فلدگز ۲ و همکاران، ۲۰۱۸). از همین روست که امروزه در مدارس و مراکز آموزش عالی کلیه کشورهای، توجه به خلاقیت، نوآوری و پرورش افراد خلاق در سرلوحه برنامه‌های آموزشی و درسی قرار گرفته است (یی ۳ و همکاران، ۲۰۱۵؛ به نقل از حبیبی، ۱۳۹۹). پژوهشگران، همچنین، آموزش مهارت‌های حل مسأله را یکی از اثربخش‌ترین آموزش‌ها در راستای ارتقای میزان خلاقیت افراد قلمداد کرده‌اند. در واقع، آموزش مهارت‌های حل مسأله، علاوه بر تأثیرات عمیقی که بر رشد خلاقیت فراگیران بر جای می‌گذارد، منجر به افزایش سازگاری اجتماعی و راهبردهای خودتنظیمی (مهدوی و همکاران، ۱۳۹۸)، عزت نفس و انگیزه پیشرفت و در

۲. Feldges

۳. Yi

نتیجه بهبود عملکرد تحصیلی می‌گردد (پاکارینن و کیکاس ۴، ۲۰۱۹؛ پینار ۵ و همکاران، ۲۰۱۸؛ به نقل از حبیبی، ۱۳۹۹).

از این رو، پژوهشگر حاضر در جریان این مطالعه، درصدد بررسی تأثیر روش تدریس ساختارگرایی (۵E) بر خلاقیت و توانایی حل مسأله در درس علوم چهارم دبستان شهر برازجان بوده است که علاوه بر مزایا و اهمیت نظری و دانشگاهی منجر به فراهم‌سازی زمینه‌های اطلاعات کاربردی پیرامون تأثیر روش تدریس ساختارگرایی در ارتقای خلاقیت و توانایی حل مسأله در فراگیران (خصوصاً در دوره ابتدایی) در مراکز آموزشی دولتی و غیر انتفاعی می‌گردد و در واقع باتوجه به اهمیت آن، می‌تواند مورد بهره‌برداری سازمان تعلیم و تربیت؛ معلمان، مدیران، کارشناسان و برنامه‌ریزان درسی؛ مدارس ابتدایی دولتی و غیر انتفاعی؛ و مراکز علمی و دانشجویان رشته‌ی علوم تربیتی واقع گردد.

۴. Pakarinen & Kikas

۵. Pinar

بیان مسأله

علاقه به بهبود و توسعه‌ی توانایی‌های فکری، پدیده‌ی نوینی نیست و ریشه در تاریخ تعلیم و تربیت دارد. بشر برای بقا، نیازمند به پرورش قدرت خلاقیت ۶ و توانایی تفکر و حل مسأله ۷ در کودکان می‌باشد. این در حالی است که متأسفانه مدارس امروز، از پرورش انسان‌های متفکر و خلاق فاصله گرفته و توجهات خود را بیشتر به انتقال اطلاعات و حقایق علمی معطوف نموده‌اند (تورنس ۸، ۲۰۰۰؛ به نقل از شاه‌ولی و همکاران، ۱۳۹۷). اندرسون و پیرسون ۹ (۱۹۹۴)، بر نقش مهم جست‌وجوی معنا در شناخت تأکید بسیار نموده‌اند و بر این باور بوده‌اند که فراگیران باید به طور فعالانه بکوشند تا اطلاعات جدید را از طریق آموخته‌های قبلی خود وحدت بخشیده و آنچه را که با ارزش و مهم می‌باشد را

۶. Creativity

۷. Problem Solving Ability

۸. Torrance

۹. Anderson & Pearson

استنباط و انتخاب نمایند و به طور راهبردی در مورد یادگیری خود به تفکر بپردازند.

امروزه، خلاقیت، یک کلمه محبوب در امر آموزش می‌باشد و به منزله یک مزیت بزرگ برای معلمانی است که به پرورش آن در دانش‌آموزان خود اقدام نموده‌اند (شریفی و همکاران، ۱۴۰۲). منظور از خلاقیت، توانایی افراد در به وجود آوردن ایده‌ها، بینش‌ها، دیدگاه‌ها، نظریه‌ها، و یا اشیاء نو و جدید و نیز بازسازی مجدد در علوم و دیگر زمینه‌ها است که از جانب متخصصان به منزله یک پدیده ابتکاری - که از کاربرد فرآیندهای شناختی رایج به دست آمده است- و از لحاظ علمی، فناوی، زیبایی‌شناسی و اجتماعی ارزشمند تلقی می‌گردد. در واقع، خلاقیت (به معنای اخص آن)، به منزله‌ی برترین خصوصیت ذهنی انسان متفکر و مولد، حاکی از رشد متعالی و متعادل شخصیت فرد و پاسخی است که به نیاز همیشگی انسان‌ها برای شکافتن بن‌بست‌ها و راهیابی به فراترها داده می‌شود (اوسپید و همکاران، ۱۳۹۹). از این رو، افرادی که از خلاقیت بالایی برخوردار هستند، برای حل مسائل به روش‌های موسوم اکتفا ننموده و روش‌هایی را می‌آزمایند که معمولاً نو و خلاقانه قلمداد می‌گردند

(معصوم‌نیا، ۱۳۹۹؛ به نقل از صادقی، ۱۴۰۲). در یک دسته‌بندی کلی، خلاقیت، چهار مؤلفه‌ی سیالی ۱۰، انعطاف‌پذیری ۱۱، ابتکار ۱۲ و بسط تفکر ۱۳ را در بر می‌گیرد. از منظر گیلفورد ۱۴، می‌توان با آموزش خلاقیت و تمرین‌ها و روش‌های خاص اندیشیدن و انجام دادن فعالیت‌ها به کودکان، شخصیت آن‌ها را پرورش و رشد داد (محمدی‌احمدآبادی و صابری، ۱۴۰۱).

از سوی دیگر، منظور از حل مسأله، فرآیندی می‌باشد که در آن، یادگیرنده اصول آموخته شده پیشین را در هم آمیخته و از این طریق می‌کوشد تا مسأله‌ی جدیدی را حل و فصل نماید. در آموزش توانایی حل مسأله، یافتن یک راه‌حل ویژه برای یک مسأله‌ی خاص مد نظر نیست؛ بلکه مهم این می‌باشد که در اثر حل مسأله، یک قانون یا اصل انتزاعی حاصل گردد که قابل تعمیم به سایر موقعیت‌ها نیز باشد بر همین اساس، یادگیری کسب شده بر اثر فرآیند حل

۱۰. Fluidity

۱۱. Flexibility

۱۲. Innovation

۱۳. Expansion of Thinking

۱۴. Guilford

مسأله، نسبت به سایر یادگیری‌ها، انتقال‌پذیری بیشتری به موقعیت‌های و شرایط جدید و نو دارد (مهدوی و همکاران، ۱۳۹۷؛ به نقل از حبیبی، ۱۳۹۹). در واقع، توانایی حل مسأله، یکی از مهم‌ترین راهبردهای مقابله‌ای برای افزایش توانایی و پیشرفت فردی- اجتماعی و کاهش تنیدگی و مشکلات روانی است. بر این اساس، در حل مسأله - که یک فرآیند ابتکاری و شناختی- رفتاری می‌باشد- فراگیر بر آن است تا راهبردهای سازگارانه و اثربخش مقابله‌ای برای مشکلات تحصیلی روزمره را مشخص، کشف و یا ابداع نماید (دزوریلا و نزو، ۲۰۱۱). بر مبنای نظر هپنر و پترسون (۱۹۸۲)، رویکرد حل مسأله دارای سه مؤلفه‌ی مهم اعتماد به نفس در حل مسائل ۱۷، سبک گرایش- اجتناب ۱۸ و کنترل شخصی ۱۹ است و بهره‌گیری از آن، منجر به تقویت روحیه پژوهشگری و انتقادی در فرد می‌گردد.

۱۵. D'zurilla & Nezu

۱۶. Heppner & Peterson

۱۷. Self - Confidence in Issues,

۱۸. The Style - of the Tendency- Avoiding

۱۹. Self - Control